

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Анна Анатоліївна РОМАНОВА,

кандидат економічних наук,
народний депутат України,
доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики
Чернігівського національного технологічного університету,
romanova.center@gmail.com,

Едуард Валерійович ЩЕПАНСЬКИЙ,

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права,
eduard.shchepanskiy@gmail.com

РАЙОНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ КРАЇНИ

Доведено, що для ефективного регулювання туризму як великої системи, державна влада повинна прийти до розуміння необхідності розробки дієвої стратегії, орієнтованої на розвиток. Визначено, що під стратегією розвитку туристичної індустрії слід розуміти комплекс управлінських рішень і заходів, що спрямовані на обґрунтування перспективних та пріоритетних напрямів розвитку сфери туризму й рекреації, формування й ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу, забезпечення їх динамічного та сталого розвитку. Задля цього необхідно використовувати весь комплекс наявних механізмів та інструментів. Обґрунтовано необхідність проведення районування для визначення стратегічних напрямів просторового розвитку туристично-рекреаційних районів. У процесі дослідження зазначено, що, розглядаючи проблеми районування, треба розрізняти такі поняття, як: районоутворення, районологія, власне районування. Визначено, що туристично-рекреаційне районування є специфічним видом економічного районування, який полягає в поділі території країни (ре-

гіону), що виходить з об'єктивних закономірностей територіальної спеціалізації та розвитку соціально-економічних систем, формування та функціонування туристично-рекреаційних комплексів різних масштабів і структури, необхідності збереження й відтворення туристично-рекреаційного потенціалу, є передумовою стратегічного планування, програмування та проведення ефективної державної (регіональної) політики. З'ясовано, що сучасне розуміння процесу районування, стратегічний державний менеджмент, розробка та реалізація державної політики створюють об'єктивні передумови державного регулювання туристично-рекреаційним районуванням за допомогою відповідних механізмів. Запропоновано принципи механізмів державного регулювання туристично-рекреаційним районуванням, а саме: економічний, національний, адміністративний. З'ясовано, що на сьогодні відсутні методики, які містять обґрунтовані універсальні кількісні показники, які можна було б покласти в основу туристично-рекреаційного районування. У рамках методичних рекомендацій щодо проведення туристично-рекреаційного районування запропоновано трирівневу систему «фактор — критерій — показник».

Ключові слова: районування, туризм, рекреація, туристично-рекреаційне районування, туристично-рекреаційний район, туристична індустрія, туристично-рекреаційна сфера, стратегія.

Сучасний стан економіки України характеризується процесами стагнації та пошуком ефективних шляхів виходу із кризи, що відкриває перспективи для альтернативних видів діяльності, які сприяють економічному розвитку регіонів країни. Одним із таких перспективних напрямів є розвиток сфери туризму та рекреації. Як показує зарубіжна практика, туризм — це один із найбільших секторів світової економіки, який за даними UNWTO становить 10 % ВВП, фактично кожне 15-те робоче місце, близько 6 % сукупного доходу країн світу від загального обсягу світового експорту та близько 3 % — від світового експорту послуг [1, с. 7].

Україна розташована у центрі Європи та має усі умови для належного розвитку економіки за рахунок державного регулювання туристично-рекреаційної сфери. Зручне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санаторно-курортної бази — всі ці фактори зумовлюють конкурентні переваги ринку туристично-рекреаційних послуг України в умовах інтеграційних процесів. Проте туристично-рекреаційний потенціал України на сьогодні розкрито неповністю, про що свідчить невелика частка туризму і рекреації у структурі ВВП країни та порівняно незначна кількість відвідувань країни туристами.

Підвищення ролі та соціально-економічної результативності туристично-рекреаційної сфери повинно бути в центрі уваги державної політики. Концептуально важливою є розробка державної стратегії розвитку туристично-рекреаційної сфери, в якій чітко формулюються ключові важливі завдання та механізми їх досягнення. При цьому стратегічне управління розвитком туристичної індустрії країни повинно забезпечити головну цільову спрямованість — покращення якості життя населення як основний показник оцінки сталого розвитку.

Туристично-рекреаційна сфера як динамічна складова національної економіки висуває до розробки стратегії низку особливих умов. Це пояснюється тим, що, по-перше, є потреба в її координації та регулюванні, а по-друге — жорстка регламентація обмежує ініціативу з боку підприємницьких структур, гальмує розвиток ринкових відносин. Пропонуємо розглядати стратегію розвитку сфери туризму за допомогою структурно-функціонального підходу, із врахуванням принципу комплексності, а саме в поєднанні різноманітних компонентів туристичної індустрії та її інфраструктури. Таке поєднання є можливим при формуванні великих функціонально та територіально цілісних соціально-економічних утворень з високим рівнем територіальної концентрації підприємств та об'єктів туристично-рекреаційного й інфраструктурного призначення, супутніх галузей, а саме — туристично-рекреаційних регіонів (районів).

Значний внесок у дослідження теоретико-методологічних аспектів аналізу економіки та організації туристичної індустрії зробили такі вчені, як М. Б. Біржаков, Н. І. Кабушкін, В. А. Квартальнов, В. Ф. Кифяк, О. О. Любіцева, М. П. Мальська. Проблематиці районування території присвячено багато праць у таких галузях, як географія, економіка, розміщення продуктивних сил тощо. Серед дослідників доцільно виділити С. І. Іщука, Є. П. Качана, В. Е. Коломойцева, М. П. Крачило, В. І. Павлова, А. М. Черчик, Д. М. Стеценка та інших. Але поряд з тим вимагають свого дослідження і вирішення питання з'ясування сутності туристично-рекреаційного районування як інструмента стратегічного управління розвитком туристичної індустрії на державному рівні.

Метою статті є визначення сутності та змісту туристично-рекреаційного районування як інструмента стратегічного управління, принципів туристично-рекреаційного районування та удосконалення методичних рекомендацій до його проведення.

Відповідно до мети вирішуються *завдання*:

— обґрунтувати необхідність проведення районування для визначення стратегічних напрямів просторового розвитку туристично-рекреаційних районів;

— розкрити сутність туристично-рекреаційного районування;

— удосконалити методичні рекомендації щодо проведення туристично-рекреаційного районування.

Аналіз спеціалізованої літератури по стратегічному управлінню й плануванню в сфері туризму показав, що найбільше теоретичних роз-

робок у цій сфері присвячено рівню підприємств. Поясненням цьому є, перш за все, те, що стратегічному плануванню на рівні підприємства вже більше тридцяти років, у той час як стратегічне планування на регіональному рівні і в окремих сферах і галузях економіки ще тільки набирає важливого значення.

Довгий час у регулюванні сфери туризму не враховувались підходи стратегічного управління. Існували різні політики регулювання розвитку туризму. У короткостроковому періоді вони були сконцентровані на адаптації туристичних потоків і регулюванні попиту. Мета такої політики — зменшити тиск, який був створений першою реакцією на неймовірне зростання масового туризму в міських дестинаціях [2, с. 489].

Ретроспективний аналіз показав, що для ефективного регулювання туризму як великої системи необхідно перейти від управління туристичними потоками до інтегральної системи менеджменту і маркетингу міста або регіону в цілому. В рамках такої системи існує можливість проводити в життя не тільки політику, орієнтовану на попит і пропозицію, але і взаємодіяти з усіма зацікавленими приватними і громадськими сторонами, міськими структурами, а також державними структурами на рівні регіону і країни. Таким чином, політика регулювання туризму в регіоні неможлива без стратегічного менеджменту регіону.

На нашу думку, стратегія розвитку туристичної індустрії — це комплекс управлінських рішень і заходів, що спрямовані на обґрунтування перспективних та пріоритетних напрямів розвитку сфери туризму й рекреації, формування й ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу, забезпечення їх динамічного та сталого розвитку. Стратегія повинна поєднувати інтереси видів діяльності й суспільства, зусилля державних та місцевих органів влади, сектору середнього та малого бізнесу щодо комплексного вирішення перспективних соціально-економічних завдань.

Таким чином, усвідомлюючи гостроту сучасних викликів у туристично-рекреаційній сфері, державна влада повинна прийти до розуміння необхідності розробки дієвої стратегії орієнтованої на розвиток. Завданнями розробки стратегії можна назвати такі:

- вироблення спільного розуміння змін, що відбуваються в туристичній індустрії країни та позиції щодо них;
- визначення напрямів розвитку сфери туризму та рекреації;
- з'ясування в результаті обговорень та обміну інформацією найбільш ймовірної поведінки державних, громадських та приватних організацій, які діють у туристично-рекреаційній сфері;
- створення спільних рамок для спільної роботи щодо зміцнення туристично-рекреаційного потенціалу територіальної громади і підприємств;
- сприяння реалізації державної політики у сфері туризму та курортів щодо прийняття конкретних рішень, які дозволятимуть підвищити цілеспрямованість і скоординованість дій.

Процес формування стратегії складається із чітко визначеної сукупності логічних та послідовно виконуваних етапів. Досвід зарубіжних країн у сфері туризму показує, що досягнення позитивного ефекту від реалізації стратегії досягається при правильному плануванні просторової організації туристичної індустрії. Таке планування досягається за допомогою проведення туристично-рекреаційного районування як специфічного виду економічного районування.

Економічне районування у межах класичних уявлень розглядається як метод стратегічного управління регіональним розвитком, який передбачає насамперед поділ території країни на економічні райони. Районування потрібне для вироблення доктринальних засад просторового розвитку національної економіки, вибору стратегічних напрямів просторового розвитку економічних районів, програмування на цій «централізованій» основі програм соціально-економічного розвитку регіонів (областей) [3, с. 20].

Розглядаючи проблеми районування, треба чітко розрізнити три поняття:

- 1) районоутворення;
- 2) районологія;
- 3) власне районування.

Районоутворення — це об'єктивний процес формування і розвитку районів як інтегральних виробничо-територіальних систем (економічне районоутворення) або суспільно-територіальних систем (соціально-економічне районоутворення), що проходить незалежно від його пізнання [4]. Він віддзеркалює об'єктивні та суб'єктивні чинники формування і розвитку економічних, соціально-економічних районів.

Районологія — це наукове пізнання процесів районоутворення і власне районування [5]. Закономірності формування й розвитку районів можна використовувати в практичній діяльності людей за умови, що вони науково пізнані, зрозумілі механізми їхньої дії. У цьому і полягає основне завдання економічної (або соціально-економічної) районології. Районологія, на думку А. М. Колотієвського, покликана була стати теоретичним ядром економічної і соціальної географії, але це не відбулося повною мірою [6].

Власне районування — це процес членування території на відносно цілісні частини, а також результати цього процесу [4]. У найбільш загальному розумінні під районуванням розуміється процес багатofакторного поділу території на множину непересічних цілісних районів, що є компактними згущеннями деяких вихідних чарунок (точок) як у тривимірному фізичному, так і в багатомірному ознаковому просторі [7].

У контексті зазначених вище завдань викликає науковий інтерес еволюція поняття «туристично-рекреаційне районування» як специфічний вид районування в теоретичних дослідженнях, пов'язаних із виявленням туристично-рекреаційних регіонів (районів) та обґрунтування схем районування. Так, М. П. Крачило, зазначив, що за основу туристичного районування взято територіальні туристичні комп-

лекси. Туристичний район формується внаслідок територіального поділу праці у сфері послуг туризму [8, с. 72]. Учений виділив такі таксономічні туристичні одиниці: туристична зона — туристичний регіон — туристичний район — туристичний вузол — туристичний комплекс — туристичний центр — туристичне підприємство [8, с. 73].

Всесвітня туристична організація визначає туристичний регіон як територію, що володіє сіткою спеціалізованих будов і послуг, необхідних для організації відпочинку, навчального процесу чи оздоровлення, які продаються туристу чи групі туристів виробником послуг [9]. Із цього визначення випливає, що туристичний регіон — це мета подорожування, туристичний продукт і конкурентоздатний суб'єкт.

Ю. Д. Дмитревський під туристичним районуванням розуміє процес членування території, при якому райони ідентифікуються за наявністю в них особливих рекреаційних ознак і виділяються туристичні райони, що відрізняються один від одного за набором і ступенем вираження ознак [10]. А. С. Кусков розглядає туристичне районування як процес розчленування території, при якому райони ідентифікуються за наявністю в них особливих рекреаційних ознак і виділяються туристичні райони, що відрізняються один від одного за набором і ступенем чіткості ознак [11]. В. В. Шулик вводить поняття «рекреаційне районування», яке трактує як вид функціонального, галузевого районування, що відображає тільки один аспект (рекреацію) [12, с. 439]. До головних ознак рекреаційного районування він відносить рівень рекреаційного освоєння території і структуру рекреаційних функцій (лікувальна, оздоровча, туристична, екскурсійна).

Отже, під туристично-рекреаційним районуванням пропонуємо розуміти специфічний вид економічного районування, який полягає в поділі території країни (регіону), що виходить з об'єктивних закономірностей територіальної спеціалізації та розвитку соціально-економічних систем, формування та функціонування туристично-рекреаційних комплексів різних масштабів і структури, необхідності збереження й відтворення туристично-рекреаційного потенціалу, є передумовою стратегічного планування, програмування та проведення ефективної державної (регіональної) політики [13]. У свою чергу, туристично-рекреаційний регіон (район) — це цілісна територіально визначена частина туристично-рекреаційного комплексу країни зі своєю спеціалізацією в системі територіального поділу праці та комплексним розвитком туризму та рекреації на засадах раціонального використання природних і суспільних факторів.

Сучасне розуміння процесу районування, акцент уваги на стратегічному державному менеджменті, розробка та реалізація державної політики — все це створює об'єктивні передумови державного регулювання туристично-рекреаційним районуванням за допомогою відповідних механізмів. Виходячи з методологічних аспектів дослідження, пропонуємо виділити такі принципи механізмів державного регулювання туристично-рекреаційним районуванням:

— економічний принцип, що розглядає туристично-рекреаційний регіон (район) як спеціалізовану частину туристично-рекреаційного

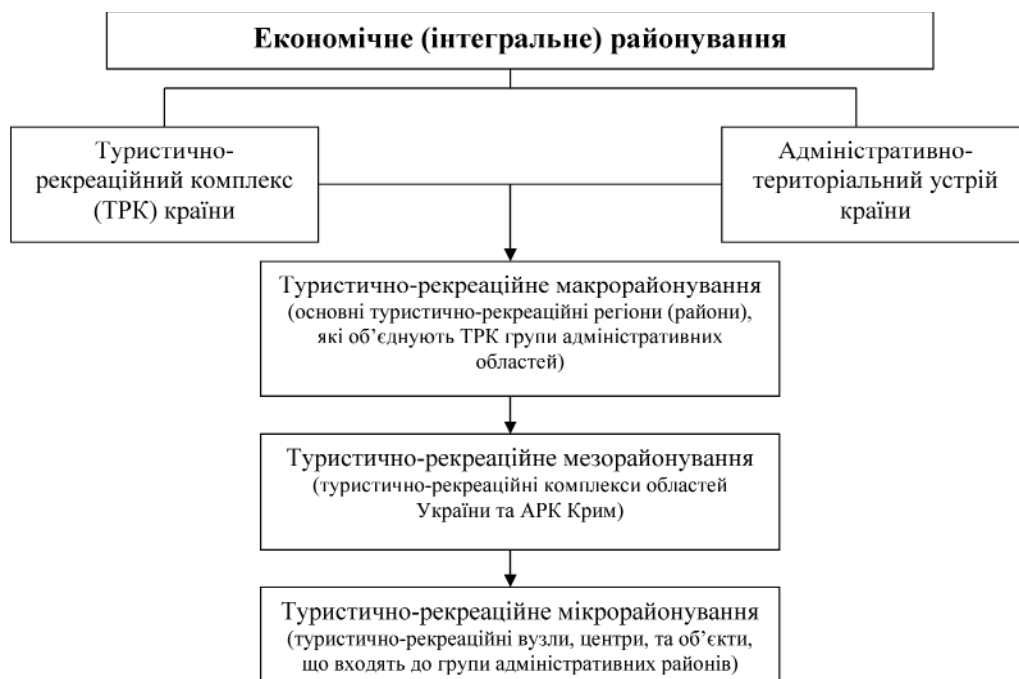

комплексу країни з визначеним складом допоміжних і обслуговуючих виробництв. Згідно із цим принципом спеціалізацію регіону (району) повинні визначати такі галузі, у яких витрати праці, засоби на виробництво продукції, надання послуг і їх доставка споживачеві в порівнянні з іншими регіонами (районами) будуть найменшими. Економічна ефективність спеціалізації району повинна оцінюватися як з погляду встановлення найбільш доцільного територіального поділу праці в масштабі всієї країни, так і з погляду найбільш продуктивного використання наявних туристично-рекреаційних ресурсів району;

— національний принцип, що враховує національний склад населення туристично-рекреаційного регіону (району), його історично сформовані особливості праці й побуту;

— адміністративний принцип, що визначає єдність туристично-рекреаційного районування та адміністративно-територіального устрою країни. Цей принцип створює умови для ефективного самостійного розвитку регіонів (районів) і зміцнення їх ролі в територіальному поділі праці України.

Туристично-рекреаційного районування можна поділити на туристично-рекреаційне макрорайонування, туристично-рекреаційне мезорайонування та туристично-рекреаційне мікрорайонування (рис. 1).

Рис. 1. Схема структури туристично-рекреаційного районування

З огляду на мету та завдання, які ставляться в науковій статті, зупинимося на туристично-рекреаційному макрорайонуванні, яке передбачає поділ території країни на основні туристично-рекреаційні райони з метою виявлення й розмежування територіальних (регіональних) туристично-рекреаційних комплексів, як дійсних, так і тих, що формуються. Кожен із них виконує певні господарські функції та є функціональною ланкою туристично-рекреаційної сфери країни. Таке районування допомагає раціонально організувати стратегічне управління розвитком туристичної індустрії та характеризується відповідною системністю, комплексністю й пропорційністю розвитку з найповнішим використанням природних та економічних умов.

Утворені внаслідок проведення макрорайонування туристично-рекреаційні регіони (райони), які об'єднують туристично-рекреаційні комплекси групи адміністративних областей, мають такі переваги:

— розширення можливостей задоволення потреб туриста (рекреанта) шляхом диверсифікації пропонованих послуг за асортиментом, вартістю, змістом комбінованого набору послуг;

— розширення ринкових сегментів споживачів, орієнтованих на послуги цього територіально-рекреаційного комплексу, зважаючи на концентрацію на обмеженій території об'єктів, що пропонують різні послуги залежно від економічних, соціальних, демографічних, цільових та інших характеристик туриста (рекреанта);

— ефективне використання систем інженерної, виробничої і соціальної інфраструктури, енергозабезпечення, транспортних шляхів, проведення природоохоронних заходів.

Процес туристично-рекреаційного районування, наслідком якого є виокремлення туристично-рекреаційних регіонів (районів), є суб'єктивним і залежить від мети, рівня повноти врахування районуютьоруючих факторів, які впливають на результати районування. Просторова форма організації туристично-рекреаційної сфери може бути розглянута з декількох точок зору.

1. *Географічна.* З середини 70-х років ХХ ст. географічні проблеми рекреації вивчаються на основі сформульованого В.С. Преображенським уявлення про рекреаційну систему як об'єктивне і соціальне за своєю функціональною сутністю утворення. Відповідно предметом вивчення рекреаційної географії є територіальна рекреаційна система — соціальна географічна система, що складається з взаємопов'язаних підсистем: природних і культурних комплексів, інженерних споруд, обслуговуючого персоналу, органу управління та, нарешті, відпочиваючих (рекреантів), що характеризується як функціональною, так і територіальною цілісністю [14].

2. *Економічна.* Необхідність наявності широкого спектра супутніх видів діяльності, виражений мультиплікативний ефект дозволяють розглядати туристично-рекреаційні послуги як фактор формування особливого економічного комплексу — туристично-рекреаційного. У науці цей термін був введений Є. А. Котляровим, у визначенні якого цей комплекс є поєднанням рекреаційних установ і супутніх під-

приємств інфраструктури, об'єднаних тісними виробничими й економічними зв'язками, а також спільним використанням географічного положення, природних і економічних ресурсів території, яку займає комплекс [15].

3. *Туристів* цікавить певна географічна територія, що має особливу привабливість для конкретної групи споживачів. У західній літературі для визначення такої території застосовується термін «дестинація», у вітчизняній використовується в широкому розумінні поняття «курорт», проте з становленням ринкових відносин перший термін поступово вводиться в науковий обіг. Це пояснюється тим, що дестинація несе загальноприйняте в світовій економіці туризму змістовне навантаження — територія стає такою в разі наявності на ній пам'яток, що формують стійкий попит, транспортну доступність, певною мірою розвиток сфери туристичних послуг та інфраструктурно-забезпечення.

На сьогодні відсутні методики, які містять обґрунтовані універсальні кількісні показники, які можна було б покласти в основу туристично-рекреаційного районування. У рамках методичних рекомендацій щодо проведення туристично-рекреаційного районування ми пропонуємо використовувати трирівневу систему «фактор — критерій — показник» (табл. 1).

Виходячи із форм просторової організації туристично-рекреаційної сфери виділимо три системоутворючі фактори:

— територія — місце розташування певних туристично-рекреаційних ресурсів природного й антропогенного походження, що володіє специфічними характеристиками, що впливають на способи освоєння і ведення діяльності, в тому числі туристично-рекреаційної;

— туристи (рекреанти) — відвідувачі й місцеві жителі з індивідуальними запитами в сфері задоволення своїх туристично-рекреаційних потреб та сформованою системою суспільних цінностей і стереотипів — носії попиту на туристично-рекреаційні послуги;

— індустрія туризму — суб'єкти туристично-рекреаційного підприємництва різних форм власності та видів діяльності, комплекс туристично-рекреаційної, виробничої і соціальної інфраструктури — виразники пропозиції туристично-рекреаційних послуг.

Відповідно процес функціонування туристично-рекреаційного комплексу поєднує в собі діяльність організаторів туризму і рекреації, діяльність людини у вільний час, природні і технічні процеси. При цьому обов'язковим є наявність відповідних ринків попиту, що приводить в дію зв'язок між даними факторами з метою задоволення потреб відвідувачів в туристично-рекреаційних послугах.

Як видно із таблиці 1, кожному фактору відповідає певний критерій районування, який, у свою чергу, містить низку показників, які є узагальнюючими характеристиками явища або процесу в поєднанні кількісної та якісної визначеності. Цей перелік показників має рекомендаційний характер і може бути змінений (доповнений).

Таблиця 1

Система проведення туристично-рекреаційного районування

Фактор	Критерій	Показник
Територія	економіко-географічне положення	площа території;
		чисельність населення;
		кількість адміністративно-територіальних одиниць;
		ВВП (у фактичних цінах);
		доходи населення;
		промислова продукція;
		продукція сільського господарства;
		капітальні інвестиції;
		перевезення вантажів усіма видами транспорту;
		перевезення пасажирів транспортом загального користування;
		роздрібний товарооборот (у фактичних цінах);
		експорт товарів і послуг;
		імпорт товарів і послуг.
	туристично-рекреаційні ресурси (природні, історико-культурні)	потенціал природних ресурсів за окремими категоріями;
		ступінь освоєння природних туристичних ресурсів;
		рекреаційна місткість території;
		норми припустимого рекреаційного навантаження на територію;
		насиченість території історико-культурними пам'ятками;
		рівень значущості історико-культурних пам'яток (світове, національне, державне надбання);
		кількість необхідного та достатнього часу для огляду цінностей (розраховується з метою порівняння різних територій для розвитку історико-культурного туризму);
історична, культурна, інша цінність пам'яток;		
сучасний стан та рівень збереженості історико-культурних ресурсів.		
Туристи (рекреанти)	демографічна характеристика регіону	кількість народжених на 1 000 населення;
		кількість померлих на 1 000 населення;
		питома вага зайнятих, у тому числі у сфері туризму й рекреації;
		середньорічна кількість найманих працівників;
		рівень зареєстрованого безробіття;
		сальдо міграції населення;
		кількість вітчизняних туристів;
кількість іноземних туристів;		

Продовження табл. 1

Індустрія туризму	рівень розвитку туристично-рекреаційної галузі регіону	кількість суб'єктів туристично-рекреаційної галузі;
		обсяги туристично-рекреаційного споживання;
		обсяг послуг, наданих підприємствами сфери туризму та рекреації;
		державні дотації у сферу туризму та рекреації;
		обсяг внутрішніх та іноземних інвестицій у туристично-рекреаційну сферу;
		кошти інвесторів, спрямовані на будівництво, реконструкцію й модернізацію туристично-рекреаційних підприємств;
		кошти інвесторів, спрямовані на створення або розвиток підприємств туристично-рекреаційної інфраструктури;
		кількість новоутворених підприємств завдяки інвестиційній діяльності.
	рівень розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури	забезпеченість території засобами розміщення для різних категорій туристів та рекреантів;
		кількість місць у засобах розміщення;
		коефіцієнт завантаження засобів розміщення;
		прибуток із розрахунку на 1 місце у закладах розміщення;
		кількість працівників означеної галузі;
		середня площа засобів розміщення в розрахунку на 1 місце;
		кількість підприємств ресторанного господарства;
кількість посадочних місць у підприємствах ресторанного господарства в розрахунку на тисячу жителів регіону;		
товарообіг підприємств ресторанного господарства.		

Таким чином, у процесі туристично-рекреаційного районування відбувається визначення переліку видів туристично-рекреаційної діяльності, пріоритетних для здійснення на конкретній території, з'являється можливість формувати комплексні міжрегіональні об'єкти управління залежно від складу і ступеня участі в процесі обслуговування туристів (рекреантів). Виділення туристично-рекреаційних районів дозволяє визначити оптимальні пропорції розвитку всієї туристично-рекреаційної сфери. При цьому виділення районів як об'єктів управління дозволяє регулювати процес обслуговування туристів, отримання ними послуг туристичної ринкової інфраструктури і взаємодію основних об'єктів індустрії туризму з обслуговуючими галузями. Разом з тим економічна доцільність вимагає більш чіткої прив'язки до адміністративно-територіального поділу країни з точки зору вдосконалення процесів стратегічного управління туристичною індустрією, поєднання галузевого і територіального планування, підвищення його ефективності. Це сприятиме оптимізації функціонування туристично-рекреаційної сфери в цілому і розвиватиме ефективні, раціональні

зв'язки та взаємовигідні позиції на державному та регіональному рівнях.

Список використаних джерел

1. Розвиток туристичної індустрії як інструмент економічного розвитку та інвестиційної привабливості України : матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України, 6 квітня 2016 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму. К. : Парлам. вид-во, 2016. 160 с.
2. Щепанський Е. В. Обґрунтування доцільності стратегічного управління туризмом в регіоні. *Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації* : зб. тез Міжн. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 18–20 квітня 2013 р.). Хмельницький : ХУУП, 2013. 514 с.
3. Шульц С. А., Максимчук М. В., Сторонянська І. З. Еволюція парадигми районування та її модернізація в умовах реформування просторово-інституційної структури економіки України. *Регіональна економіка*. 2010. № 3. С. 20–28.
4. Паламарчук М. М., Паламарчук О. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. К. : Знання, 1998. 416 с.
5. Шевчук А. Т. Регіональна економіка. К. : Знання, 2011. 319 с.
6. Колотиевский А. М. Вопросы теории и методики экономического районирования. Рига, 1967. 252 с.
7. Блануца В.И. Интегральное экологическое районирование: концепция и методы. Новосибирск : Наука, 1993. 158 с.
8. Крачило Н. П. География туризма. К. : Вища шк., 1987. 208 с.
9. Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners (A Tourism and the Environment Publication). 1st Ed / G. McIntyre, A. Hetherington, E. Inskeep ; World Tourism Organization. Unipub, 1993. 166 p.
10. Дмитриевский Ю. Д. Туристические районы мира. Смоленск : СГУ, 2000. 248 с.
11. Кусков А. С., Голубева В. А., Одинцова Т. Н. Рекреационная география. М. : Флинта: МПСИ, 2005. 496 с.
12. Шулик В. В. Про рекреаційне районування території України. *Коммунальное хозяйство городов*. 2007. № 76. С. 431–440.
13. Щепанський Е. В. Туристично-рекреаційне районування як специфічний вид економічного районування території. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2010. Вип. 6. URL : <https://goo.gl/zUegKp>.
14. Преображенский В. С. Теоретические основы рекреационной географии. М. : Наука, 1975. 260 с.
15. Котляров Е. А. География отдыха и туризма. Формирование и развитие территориальных рекреационных комплексов. М. : Мысль, 1978. 238 с.

Надійшла до редакції 01.02.2018

Романова А. А., Щепанский Э. В. Районирование как инструмент эффективного стратегического управления развитием туристической индустрии страны

Доказано, что для эффективного регулирования туризма как системы, государственная власть должна прийти к пониманию необходимости разработки действенной стратегии, ориентированной на развитие. Определено, что под стратегией развития туристической индустрии следует понимать комплекс управленческих решений и мероприятий, направленных на обоснование перспективных и приоритетных направлений развития сферы туризма и рекреации, формирование и эффективное использование туристско-рекреационного потенциала, обеспечение их динамического и устойчивого развития. Для этого необходимо использовать весь комплекс имеющихся механизмов и инструментов. Обоснована необходимость проведения районирования для определения стратегических направлений странственного развития туристско-рекреационных районов. В процессе исследования отмечено, что, рассматривая проблемы районирования, надо различать такие понятия, как районообразование, районология и собственно районирование. Определено, что туристско-рекреационное районирование является специфическим видом экономического районирования, который заключается в разделении территории страны (региона), что выходит из объективных закономерностей территориальной специализации и развития социально-экономических систем, формирования и функционирования туристско-рекреационных комплексов различных масштабов и структуры, необходимости сохранения и воспроизведения туристско-рекреационного потенциала, является предпосылкой стратегического планирования, программирования и проведения эффективной государственной (региональной) политики. Выяснено, что современное понимание процесса районирования, стратегический государственный менеджмент, разработка и реализация государственной политики создают объективные предпосылки государственного регулирования туристско-рекреационным районированием с помощью соответствующих механизмов. Предложены принципы механизмов государственного регулирования туристско-рекреационным районированием, а именно: экономический, национальный, административный. Выяснено, что на сегодня отсутствуют методика, которые содержат обоснованные универсальные количественные показатели, которые можно было бы положить в основу туристско-рекреационного районирования. В рамках методических рекомендаций по проведению туристско-рекреационного районирования предложено трехуровневую систему «фактор — критерий — показатель».

Ключевые слова: районирование, туризм, рекреация, туристическо-рекреационное районирование, туристско-рекреационный район, индустрия туризма, туристско-рекреационная сфера, стратегия.

Romanova, A. A.; Shchepanskiy, E. V. Zoning as an Instrument of Effective Strategic Management of the Development of the Tourism Industry of the Country

It has been proved that in order to effectively regulate tourism as a large system, state authorities must come to an understanding of the need to develop an effective development strategy. It is determined that tourism industry development strategy should be understood as a complex of managerial decisions and measures aimed at substantiation of perspective and priority directions of tourism and recreation development, formation and effective use of tourist and recreational potential, ensuring their dynamic and sustainable development. To do this, you need to use the whole range of available mechanisms and tools. The necessity of regionalization for the definition of strategic directions of spatial development of tourist and recreational areas is substantiated. In the course of the research it is noted that, considering the problems of zoning, one must distinguish between such concepts as district formation; district science; proper zoning. It is determined that tourist-recreational zoning is a specific type of economic zoning, which consists in the division of the territory of the country (region), proceeding from the objective laws of territorial specialization and the development of socio-economic systems, the formation and functioning of tourist-recreational complexes of various scales and structures, the need to preserve and recreate the tourist and recreational potential, and is a prerequisite for strategic planning, programming and conducting effective state (regional) policy. It is revealed that modern understanding of regionalization process, strategic state management, development and implementation of state policy creates objective prerequisites for state regulation of tourist and recreational zoning by means of appropriate mechanisms. The principles of mechanisms of state regulation of tourist-recreational zoning are proposed, namely: economic, national, administrative. It is revealed that today there are no methods that contain substantiated universal quantitative indicators that could be used as a basis for tourist and recreational zoning. Within the framework of the methodological recommendations for tourist-recreational zoning, the three-level system «factor — criterion — indicator» is proposed.

Keywords: zoning, tourism, recreation, tourist-recreational zoning, tourist-recreational area, tourism industry, tourist-recreational sphere, strategy.

